

PREZENTAREA CĂRȚII

Prezenta lucrare științifică reprezintă o continuare a realizărilor membrilor echipei de cercetare din proiectul „*Cunoașterea și contracararea factorilor de risc și a vulnerabilităților la adresa securității umane*”, în colaborare cu cadre didactice, doctoranzii și tinerii cercetători din Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu” din Sibiu, Universitatea Națională de Apărare „Carol I” din București și Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Remarcăm cu deosebită plăcere progresele înregistrate de majoritatea colaboratorilor la prezenta carte, nivelul remarcabil al lucrărilor, precum și debutul promițător al celor care sunt la prima lor lucrare de sinteză.

Această lucrare științifică examinează conceptul de securitate umană, rolul acestuia și propune direcții de operaționalizare, atât în cadrul studiilor de securitate cât și în analiza conflictelor și gestionarea crizelor. Cercetarea întreprinsă demonstrează faptul că acest concept este o dezvoltare a studiilor centrate pe factorul uman, care sugerează că oamenii ar trebui să se simtă în siguranță în viața lor de toate zilele. Din nefericire, însă, conceptul nu a primit suficient credit și recunoaștere în studiile și programele de securitate, fiind adesea trecut cu vederea în conceptualizarea și practica securității.

Dezbaterea conceptului de securitate umană a fost centrată în jurul a patru puncte decisive: obiectivele securității umane; riscurile și amenințările la adresa securității umane; autoritatea legitimă care are dreptul de a asigura securitatea; căile de asigurare a acestei securități. Pentru a răspunde acestor cerințe, echipa de cercetare a dezvoltat cunoașterea în domenii complexe, de frontieră, asociate securității umane, printr-o abordare interdisciplinară pentru dobândirea de cunoștințe noi cu privire la fenomenele și procesele care pot influența apariția riscurilor și amenințărilor la adresa securității umane.

Rezultatul cel mai relevant obținut îl reprezintă clarificarea raportului epistemologic dintre sistemul contemporan al securității și sistemul securității umane, în general. Este vorba de o activitate de mare complexitate, cu caracter inter și multidisciplinar. Epistemologia securității umane, ale cărei fundamente teoretico-metodologice și instituționale au fost puse abia în ultimul timp, a fost dezvoltată sub raport analitic și instrumental pentru delimitarea – cu rigoarea științifică necesară a stadiului actual al cunoașterii – obiectului securității umane în cadrul sistemului securității, dezvoltării umane și drepturilor omului.

Securitatea umană înseamnă mai mult decât preocuparea de a elimina amenințarea cu violența, ea este obiectivul dezvoltării umane. Securitatea umană este „centrată pe om”, în sensul în care se concentrează în principal asupra oamenilor atât ca indivizi cât și ca grupuri. Mijloacele de abordare a insecurității umane în diferite tipuri de conflicte implică o serie de măsuri, actori și roluri care să vizeze mijloacele și resursele umane necesare pentru a oferi protecție imediată în fața violenței. Cercetarea fundamentală a securității umane a avut ca obiectiv aspectele cele mai generale ale abordărilor teoretice și acțiunilor din domeniul asigurării securității individuale și colective, clarificarea bazelor teoretice, abstracte, de natură logică ale acestora.

O mare direcție de dezvoltare a sistemului securității umane se conturează pe traiectoria problematicii globalizării mondiale. Abordarea cu profesionalism a problemelor globalizării, permit investigarea problematicii dezvoltării umane, având ca rezultate răspunsuri adecvate nevoilor de securitate umană, de pe poziția intereselor generale ale țării.

Din această perspectivă am argumentat și evidențiat importanța asigurării securității persoanelor, îndeosebi în perioade de conflict și postconflict. În acest fel am testat teorii, conjecturi și ipoteze cu privire la înțelegerea, descrierea, explicarea și proiectarea logică a măsurilor de asigurare a securității umane, în general și a celor specifice conflictelor și crizelor, în special. Ca urmare, cercetarea a fost orientată atât pe baza unei strategii bine fundamentate printr-un proiect de cercetare, dar și către intuiția cercetătorilor cu experiență. Astfel, cercetarea fundamentală a contribuit la delimitarea teoretică a conceptului de securitate umană, aducând cunoștințe noi privind modul de manifestare a acestuia. Cercetarea aplicativă întreprinsă a urmărit cererea socială generică de a identifica aplicabilitatea practică a conceptului de securitate umană prin valoarea lui conjunctivă de a oferi soluții teoretice.

Totodată, autorii au inițiat un sistem categorial specific de expertiză și stabilire a relațiilor funcționale, ca urmare a unor acțiuni ce implică nivelul de securitate umană. Este propus un model explicativ comprehensiv al securității umane, utilizând un algoritm ce presupune parcurgerea a 3 etape: (1) diagnosticarea interacțiunilor sociale analizate; (2) critica proceselor care întrețin interacțiunile; (3) proiectarea modalităților de intervenție corectoare în procesele sociale analizate.

Avându-se drept referent modelul securității umane, a fost elaborat Indicele Securității Umane – o măsură comparativă a nivelului de securitate umană de care se bucură cetățenii unui stat, într-un anumit moment dat. Acest indice a fost creat și dezvoltat pentru a servi drept alternativă la evaluările clasice ale nivelului de securitate națională sau regională. Indicele Securității Umane este construit pe baza celor trei dimensiuni ale securității umane, caracterizate cantitativ prin intermediul a trei indici corespondenți: (1) Dezvoltarea umană; (2) Drepturile omului și litera legii; (3) Stabilitatea socio-politică. Fiecăruia dintre acești trei indici îi corespund un număr de trei indicatori, preluați din diferite clasamente de circulație internațională și ale căror valori sunt calculate prin intermediul unor metodologii specifice, dezvoltate, validate și îmbunătățite în mod constant de-a lungul anilor. Indicele Securității Umane a fost calculat pentru diferite state aflate în regiuni afectate de conflict, și astfel au putut fi întocmite Indexul Securității Umane și Harta Securității Umane pentru aceste regiuni.

Alăturarea conceptelor de securitate umană și dezvoltare umană se dovedește a fi o idee prolifică. Practic, securitatea umană și dezvoltarea umană sunt interdependente: nu poate exista securitate umană fără dezvoltare umană, iar reciproca este la fel de adevărată. Orice modificări sau efecte resimțite într-unul dintre domenii vor avea repercusiuni imediate în celălalt. Însă relația dintre ele este mai mult decât relația dintre cauză și efect: securitatea umană și dezvoltarea umană se influențează și se intercondiționează reciproc.

Oportunitățile pe care Indicele Securității Umane le oferă cercetărilor viitoare sunt numeroase și prolifiche. Pe baza metodologiei prezentate, Indicele poate fi calculat pentru fiecare stat al lumii despre care există suficiente date statistice, fiind astfel întocmit Indexul Global al Securității Umane. În plus, calcularea Indicelui pe parcursul a mai mulți ani consecutivi va permite analiza evoluției (involuției) nivelului de securitate umană pentru anumite state sau regiuni, precum și realizarea de prognoze privind tendințele viitoare.

Indexul Securității Umane, ca instrument de lucru în măsură să ordoneze statusul de securitate a indivizilor în baza unor coordonate organizaționale spațio-temporale, devine

indispensabil în conturarea comprehensivă a domeniilor realității ce fac obiectul criteriilor de clasificare a obiectelor și fenomenelor geopolitice. Studiul securității umane din perspectivă geopolitică urmărește cu fidelitate principiile folosite în cercetarea conexiunilor între decizia politică și ascendentul cu suport spațio-geografic al acesteia.

Este neîndoielnic faptul că realizările noastre, ale tuturor, care semnăm acest volum, sunt perfectibile, că uneori aceasta poartă amprenta debutului, dar și a unor actuale și viitoare personalități. Un fapt este incontestabil - dorința de integrare în comunitatea științifică din care au acceptat, în ambele cazuri, și alte modalități de redactare sau de regrupare a informațiilor conținute în prima variantă a manuscriselor.

prof.univ.dr. Mihai Marcel NEAG

Cuprins

Introducere	6
Capitolul 1	
SECURITATEA UMANĂ – UN CONCEPT PRAGMATIC	8
1.1. Coordonatele securității în mediul geopolitic și geostrategic actual	8
1.2. De la securitatea clasică la securitatea umană	14
1.3. Securitatea umană și dihotomia „eliberarea de frică” – „eliberarea de nevoi”	17
1.4. Conceptul de securitate umană – o abordare flexibilă	29
1.5. Evaluarea securității umane	36
1.6. Complexitatea și multi-dimensionalitatea securității umane	38
1.7. Securitatea umană în analizele de securitate	50
1.8. Relația dezvoltare umană – securitate umană	54
Capitolul 2	
ANALIZA CONFLICTELOR ȘI GESTIONAREA CRIZELOR INTERNAȚIONALE	63
2.1. Caracteristicile conflictelor și crizelor internaționale	63
2.2. Trăsăturile și complexitatea conflictelor internaționale	82
2.3. Crizele internaționale	93
2.4. Managementul crizelor geopolitice	100
2.5. Relațiile dintre conflictele și crizele internaționale	106
2.6. Principalele elemente ale analizei conflictelor	108
2.7. Componentele analizei conflictelor	118
2.8. Influența conflictelor și crizelor asupra securității comunităților umane	121
2.9. Managementul securității umane în etapa post-conflict	130
2.10. Insurgența și contrainsurgența. implicații asupra securității umane	139
2.11. Rolul informațiilor pentru asigurarea securității umane în etapa post-conflict ...	146
Capitolul 3	

MINIATLAS AL SECURITĂȚII UMANE ÎN MEDIUL GEOPOLITIC ȘI DE SECURITATE	153
3.1. Revoluția geopolitică și securitatea umană.....	153
3.2. Statul și securitatea umană	162
3.3. Colapsul sistemic al statelor și securitatea umană	165
3.4. Operaționalizarea conceptului de securitate umană	170
3.5. Indexul securității umane	180
Capitolul 4	
MODALITĂȚI DE INTERVENȚIE PENTRU GARANTAREA SECURITĂȚII UMANE	190
4.1. Organizațiile internaționale și securitatea umană	191
4.2. ONU – promotor al operaționalizării conceptului de securitate umană	197
4.3. Operațiile de securitate umană	203
4.4. Reconstrucția postconflict	212
4.5. Fizionomia și dinamica operațiilor de stabilizare și reconstrucție	227
4.6. Obiective și finalități ale operațiilor de stabilizare și reconstrucție	241
4.7. Securitatea umană între asistența umanitară și intervenția umanitară	243
4.8. Comunicarea în crize și conflicte - interferențe cu securitatea umană	246
4.9. Studii de caz asupra insecurității umane în diferite tipuri de conflicte și crize internaționale	248
Încheiere	287
Bibliografie	289